

PŘEDSTAVENÍ DOKUMENTU „O LIDSKÉM BRATRSTVÍ“ A JEHO UPRAVENÝ PŘEKLAD DOKUMENT O LIDSKÉM BRATRSTVÍ - I

LUKÁŠ DE LA VEGA NOSEK
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY
HUSSITE THEOLOGICAL FACULTY OF CHARLES UNIVERSITY
lukas.nosek@htf.cuni.cz

THE PRESENTATION OF THE DOCUMENT “ON HUMAN FRATERNITY” AND ITS ANNOTATED TRANSLATION. DOCUMENT ON HUMAN FRATERNITY I

Abstract: The paper presents the context of a Document on Human Fraternity for World Peace and Living Together which was signed in February 2019. This study notices the context of the conference in Abu Dhabi in February 2019 and introduces the life and works of both signatories: Pope Francis and Grand Imam of Al-Azhar Ahmad at-Tayyib. The second part of the paper presents the entire edited and annotated translation of the document into Czech. It is enriched by paragraph numbering and text structuring by headings. Finally, the study also presents practical fulfillments and useful impacts of the document on Muslim society and society as a whole.

Keywords: human fraternity; document of Abu Dhabi; pope Francis; great imam Ahmad at-Tayyeb; interreligious dialogue

THEOLOGICAL REVIEW, Vol. 92, 2021, No. 2, Number of Article 3, p. 169 – 188.

DOI: 10.14712/12117617.92.2.3

Příspěvek si klade za cíl představit a zhodnotit dokument *O lidském bratrství za světový mír a společné soužití*, který podepsali papež František a velký imám al-Azharu šejch Ahmad at-Tajjib v únoru 2019 v Abú Zabí. Příspěvek je rozložen do dvou na sebe navazujících a provázaných studií. V této první studii (*Představení dokumentu „O lidském bratrství“ a jeho upravený překlad. Dokument o lidském bratrství – I*) si představíme vznik dokumentu a jeho signatáře (1.), poté samotný text, který předložíme v úplné oproti originálu jemně upravené a okomentované formě (2.), závěrem předložíme několik praktických naplnění tohoto dokumentu (3.).

V navazující druhé studii (*Analýza a zhodnocení dokumentu „O lidském bratrství“: Dokument o lidském bratrství – II*) se zaměříme na analýzu a zhodnocení

dokumentu, když si všimneme pozitivních inspirací dokumentu, ale upozorníme na několik nejasných otázek i na slabší stránky tohoto krátkého textu.

Od jeho podepsání uběhly více jak dva roky, v českém tisku se dokument téměř nereflektoval, hlubší analytická sonda v češtině chybí. Prozatím žádný filosof ani teolog se k dokumentu výrazně nevyjádřili. Dokonce dosud neexistuje jediný český překlad vydaný tiskem.

I z těchto důvodů jsme se rozhodli, že součástí první studie bude i kompletní český překlad. Ten se sice objevil krátce po podepsání na Radiu Vatikán a je z pera Milana Glasera SJ,¹ ale pro účely této studie jsme ho mírně upravili, na což bude vždy upozorněno. Přihlíželi jsme k oficiální arabské a italské verzi, jen občasné jsme konzultovali překlady do jiných jazyků.²

Text jsme ovšem formálně upravili, když jsme doplnili nadpisy a očíslovali jednotlivé odstavce. K tomu jsme přistoupili kvůli lepší orientaci v celém textu, i pro lepší odkazování a citace.

1. Představení kontextu dokumentu

Nejprve si představíme kde, kdy a proč se dokument podepsal. Následně si představíme oba signatáře.

1.1 Mezináboženské setkání v Founder's Memorial v Abú Dhabí³

Poprvé v dějinách - zkraje února 2019 - římskokatolický papež navštívil Arabský poloostrov. Ve dnech 3.-5. února papež František vážil svou 27. zahraniční cestu do Spojených arabských emirátů (SAE). Byl sem pozván již v roce 2016, kdy ho ve Vatikánu navštívil korunní princ SAE Muhammad ibn Zájid Ál Nahján a později i ministryně pro toleranci SAE Lubna al-Qásimí. Iniciativa SAE byla velmi urputná a na důležitost návštěvy ukazovala celá řada detailů (přejmenování hlavní mešity v Abú Zabí podle Marie, matky Ježíšovy; nebo potvrzení nalezení archeologických pozůstatků křesťanských klášterů na území SAE; nebo chuť adekvátně reagovat na násilí páchané islámským terorismem).

Po příletu papeže došlo k okázalému přivítání, kdy mj. nad hlavami hostů přeletěly vojenské stíhačky, které vypustily bílou a žlutou barvu (barvy Vatikánu).

¹ Dosud jediný český překlad viz <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=28926>.

² Srov. http://www.vatican.va/content/francesco/en/travels/2019/outside/documents/papa-francesco_20190204_documento-fratellanza-umana.html (v deseti jazykových mutacích).

³ Srov. Renata Bedendo, „Documento Abu Dhabi 2019“, in: Renata Bedendo – Michael L. Fitzgerald, *Salvare insieme il creato. Cristiani e musulmani un dialogo i cammino*, Cantalupa (Torino): Effatà Editrice, 2020, s. 96-104; Antonio Spadaro, „Fratellanza: La sfida all'apocalisse“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 12-27; Antonio Spadaro, „Abu Dhabi: Sentinelle di fraternità nella notte“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 67-77.

Papež František navštívil jednu z největších mešit na světě, která nese od roku 2017 symbolický - Koránem inspirovaný - název mešita *Mariam Umm al-‘Ísá* (Marie matka Ježíšova) a která pojme až 40 tisíc věřících. Papež se také setkal s místním apoštolským vikářem se švýcarským původem biskupem Paulem Hindlerem (nar. 1942). Ten je vikářem jižní části Arabského poloostrova (SAE, Jemen, Omán) a v jehož pastorační práci jsou zde žijící křesťané převážně pracovníci z jiných zemí (Filipíny, Indie, Evropa, Rusko...)⁴

V Abú Zabí se začátkem února 2019 konala mezinárodní konference o lidském bratrství, kterou organizovala nezávislá mezinárodní organizace Islámská rada starších (*Muslim Council of Elders*), a která diskutovala o třech tématech: principy lidského bratrství, společná odpovědnost za lidské bratrství a lidské bratrství jako výzva a příležitost. Předsednictvím konference byl pověřen velký imám al-Azharu Ahmad at-Tajjib. Konference se účastnilo na 500 představitelů různých náboženství z celého světa. Plénium bylo rozděleno do 21 pracovních skupin, jejichž práci koordinovalo 60 relátorů, z nichž 30 bylo muslimů a 30 židů a křesťanů z více denominací.

Vrchol konference se konal ve *Founder’s Memorial* národním památníku věnovaném šejchovi Zájidu ibn Sultán Ál Nahjánovi (z. 2004). Po úvodních proslovech, se ujal řeči egyptský velký imám mešity al-Azharu a rektor zdejší univerzity Ahmad at-Tajjib,⁵ po něm i papež František.⁶ Po proslovech se odebrali k připravenému stolu, kde podepsali dokument *O lidském bratrství* v italské a arabské verzi.

Dokument se údajně připravoval asi rok a podílela se na něm pracovní skupina ve Vatikánu pod vedením papežova osobního sekretáře koptského katolického kněze Yoannise Lahzi Gaida. Další skupina sídlila na al-Azharu v Káhiře, kde pracovala pod vedením právníka Mohameda Mahmoud Abdel Salama.⁷ K vypracování dokumentu zřejmě nebyl žádný bezprostřední důvod, ale celá řada těch sekundárních a terciálních, jako např. terorismus a násilí ve jménu Boha, akty

⁴ Velmi zajímavý vhled do biskupské pastorační práce na Arabském poloostrově podává sám Hindler, viz Paul Hindler – Simon Biallowons, *Als Bischof in Arabien. Erfahrungen mit dem Islam*, Freiburg im Breisgau: Herder, 2016.

⁵ Srov. Ahmed al-Tayyeb, „Discorso del Grande imam Ahmed al-Tayyeb all’incontro interreligioso di Abu Dhabi. Founder’s Memorial, 4 febbraio 2019“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 173-179. Český překlad proslovu Ahmada at-Tajjiba: „Proslov Velkého imáma Ahmada al-Tajjiba na mezináboženském setkání v Abú Zabí“, in *Salve. Revue pro teologii a duchovní život* 2021 [v tisku].

⁶ Srov. Papa Francesco, „Discorso di Papa Francesco all’Incontro Interreligioso di Abu Dhabi. Founder’s Memorial, 4 febbraio 2019“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 180-187. Český překlad: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=28922>.

⁷ Srov. Mohammad Abdulsalam, *The Pope and the Grand Imam: A Thorny Path. A Testimony to the Birth of the Human Fraternity Document*, Dubai: Motivate Publishing, 2021.

tzv. Islámského státu, snahy a iniciativy SAE, papežův přátelský vztah s at-Tajjibem (vzájemná setkání v letech 2016, 2017), papežův důraz na mezináboženský dialog a bratrství,⁸ ale i papežovo pojetí teologie,⁹ případně i současné důrazy katolické teologie.¹⁰

1.2 První signatář: papež František¹¹

Velmi krátce se pokusím představit papeže Františka, vlastním jménem Jorge Mario Bergoglio SJ. Narodil se v argentinském Buenos Aires v roce 1936 jako páté dítě italským imigrantům, kteří sem prchli před nastupujícím fašismem. Vystudoval střední chemicko-průmyslovou školu. V březnu 1958 vstoupil do jezuitského řádu. Následně pokračoval ve studiu filosofie, teologie a sociálních věd. Studium filozofie dokončil v roce 1960 a studium teologie v roce 1970.

Kněžské svěcení přijal Jorge Bergoglio dne 13. prosince 1969 z rukou córdobského arcibiskupa Ramóna Josého Castellana. Jezuitské věčné sliby složil 22. dubna 1973, ve stejném roce začal vyučovat teologii na jezuitské fakultě filozofie a teologie v San Migue, a stal se jezuitským provinciálem Argentiny (v letech 1973 až 1979). Po odchodu z funkce provinciála se stal děkanem teologické fakulty, kde vyučoval kromě teologie i literaturu, psychologii a filosofii.

Dne 20. května 1992 jmenoval papež Jan Pavel II. Jorge Bergoglia pomocným biskupem v Buenos Aires. Biskupské svěcení mu udělil v červnu 1992 arcibiskup Buenos Aires kardinál Antonio Quarracino. O pět let později v roce 1997 byl jmenován arcibiskupem-koadjutorem a po smrti kardinála Quarracina se v únoru 1998 ujal funkce arcibiskupa v Buenos Aires.

Při konzistoři v únoru 2001 ho papež Jan Pavel II. jmenoval kardinálem. V letech 2005 až 2011 byl předsedou Argentinské biskupské konference. Jako 266. papež římsko-katolické církve byl zvolen při konkláve dne 13. března 2013, kdy si vybral jméno František.

⁸ Srov. Diego Fares, „La fratellanza nell’itinerario di papa Francesco“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 129-141.

⁹ Srov. Pino Di Luccio – Francisco Ramírez Fueyo, „La teologia nel contesto del mediterraneo“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 142-152; Papež František, „Konstitutivním prvkem teologie je nenásilí. Promluva Svatého otce na sympoziu Papežské středomořské teologické fakulty, Neapol (21. června 2019)“, in: <https://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=29586> (český překlad M. Glasera SJ).

¹⁰ „La libertà della ricerca delle parole e dei segni della verità di Dio, e la passione per la fratellanza degli uomini, vanno sempre insieme.“ Commissione Teologica Internazionale, *La libertà religiosa per il bene di tutti. Approccop teologico alle sfide contemporanee* (21 marzo 2019), čl. 8 (viz také čl. 64, 78, 81) (https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20190426_liberta-religiosa_it.html).

¹¹ Základní přehled v češtině: Austen Ivereigh, *Papež reformátor*, Praha: Triton, 2016.

Je první papež, který pochází z jihoamerického kontinentu a má za sebou poměrně dlouhou pastorační zkušenost. V Argentině je také početná komunita muslimů a emigrantů z Blízkého východu. To vše má velký vliv na důrazy tohoto pontifikátu. Pro nás je klíčové, že František velmi často navštěvuje muslimské země (Turecko – 2014, Albánie – 2014, Jordánsko, Izrael a Palestina – 2014, Bosna a Hercegovina – 2015, Ázerbájdžán – 2016, Bangladéš – 2017, Egypt – 2017, Spojené arabské emiráty – 2019, Maroko – 2019, Irák – 2021).¹² Snad se zdá, že jde o jednu z jeho priorit.¹³

František se velmi silně staví za mezináboženský dialog, který vidí jako konstitutivní pro mír ve světě, a to ve všech rozměrech dialogu.¹⁴ Sociálního rozměru mezináboženského dialogu si všímá již v apoštolské exhortaci *Evangelii gaudium* (EG, čl. 238-258),¹⁵ ekologického rozměru s podtrženou péčí o společný domov zase podtrhává v encyklice *Laudato sí'* (LS, čl. 163-201).¹⁶ V apoštolské konstituci o církevních univerzitách a fakultách *Veritatis gaudium* zase hovoří o nutnosti dělat teologii v dialogu, ale i o zařazení kurzů o jiných náboženstvích do povinného penza studií na teologických fakultách, včetně kurzů mezináboženského dialogu.¹⁷ V neposlední řadě musíme zmínit Františkův zatím poslední dokument encykliku *Fratelli tutti*. Zde se explicitně k námi analyzovanému dokumentu o lidském bratrství vrací a inspiruje se v něm (FT 5), část z něho i přebírá do encykliky (FT, čl. 5, 29, 131, 136, 192, 275, 283, 285). Právě v této encyklice František explicitně uvádí, že

¹² Srov. Antonio Spadaro, „Egitto, terra di civiltà e di alleanze“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 52-66; Antonio Spadaro, „Marocco, La chiesa si fa colloquio“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 78-88.

¹³ Takto si toho všímá první muslimský profesor na papežské univerzitě Gregoriana a na římském Pontificio Istituto di Studi Arabi e d' Islamistica prof. Adnane Mokrani: „Il dialogo con i musulmani rappresenta una priorità per papa Francesco, ciò si manifesta nei suoi viaggi, come il viaggio in Bangladesh e l'incontro con i rifugiati rohingya.“ Adnane Mokrani, „Valori condivisi e missione interreligiosa“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 208-211 (208).

¹⁴ Podobně to vnímal Hans Küng: „Mír ve světě není možný bez míru mezi náboženstvími. Mír mezi náboženstvími není možný bez dialogu náboženství. Mezináboženský dialog není možný bez vzájemného poznání.“ Hans Küng, *Světový étos – Projekt*, Zlín: Archa, 1990, passim.

¹⁵ Srov. František, *Evangelii gaudium – Radost z evangelia*. (apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě, ze dne 24. listopadu 2013), Praha: Paulínky, 2014, s. 144-155.

¹⁶ Srov. František, *Laudato sí' - Buď pochválen* (encyklika o péči o společný domov ze dne 24. května 2015), Praha: Paulínky, 2015, s. 105-127.

¹⁷ Srov. Francesco, *Veritatis gaudium* (costituzione apostolica circa le università e le facoltà ecclesiastiche, 8 dicembre 2017), Proemio: čl. 4, odst. d; čl. 5; II. Část: čl. 72, §2; Norme applicative: čl. 55, odst. b, in: https://www.vatican.va/content/francesco/it/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20171208_veritatis-gaudium.html.

inspirací k jejímu sepsání byl velký imám nejslovnější mešity v sunnitském světě al-Azharu Ahmad at-Tajjib (srov FT 5, 29, 136, 192, 285).¹⁸

1. 3 Druhý signatář: Ahmad at-Tajjib¹⁹

Ahmad at-Tajjib se narodil do rodiny, praktikující súfismus v roce 1946 ve vesnici al-Qurna na západním břehu Nilu nedaleko Luxoru. Vystudoval Univerzitu al-Azhar, kde se specializoval na náboženské vědy a filosofii (M.A. 1971), aby následně studia doplnil o doktorát z filosofie (Ph.D. 1977). Následně odejel na roční studijní pobyt do Paříže na Sorbonnu. Po návratu začal učit v univerzitě v Qiná (*al-Džámí'a džunúb al-wádí*) severně od Luxoru a na Asuánské univerzitě (*al-Džámí'a Aswán*).

V roce 1999 odejel na profesorský pobyt do pakistánského Islámábádu, kde vyučoval na zdejší Mezinárodní islámské univerzitě (*al-Džámí'a al-islámíja al-'álamíja*). Právě zde dokončil svou více než 400 stránkovou monografii zabývající se význačným muslimským filosofem Abú al-Barakát al-Baghdádím (z. 1164).²⁰

V roce 2002 byl jmenován Velkým muftím Egypta (*Muftí ad-dijár al-misríja*), když nahradil Nasr Faríd Wásila (zemř. 2003). V roce 2003 byl jmenován prezidentem Univerzity al-Azhar (*Ra'ís džámí'at al-Azhar*). Ve funkci velkého muftího ho nahradil Alí Gum'á (zemř. 2013).

Po smrti Muhammada Sajjid Tantáwího v roce 2010 jej ještě tehdejší egyptský prezident Husní Mubárak jmenoval 50. velkým imámem al-Azharu (*Šajch džámí'at al-Azhar*), tedy nejvyšším představitelem univerzitního i náboženského rozměru této slavné organizace.

Tento titul označuje podobnou funkci jako náš rektor univerzity, i jako náš tzv. velký kancléř, jak jej známe z UK, když pražský arcibiskup je zároveň velkým kancléřem Katolické teologické fakulty UK v Praze. Velký imám káhirského al-Azharu nemá mimo Egypt nijak zásadní autoritu. Což je pro sunnitský svět signifikantní. Ovšem nelze opomenout slavnost této instituce. Sama je velmi hrdá, že svůj zrod spojuje s rokem 970 (podle jiného počítání s r. 972) po Kr.. Sice jí byl oficiální univerzitní status udělen až v roce 1961,²¹ když se rozrostla i o nenáboženské obory (humanitní, technické, přírodovědné, medicínské...), ale to nic nemění na zdejším přes tisíc let staré tradici vzdělání v náboženských vědách.

¹⁸ Srov. František, *Fratelli tutti* (encyklika o bratrství a sociálním přátelství ze dne 3. října 2020), Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021, passim.

¹⁹ Srov. Lukáš Nosek, „Ahmad al-Tajjib: muž dialogu, inspirace a naděje“, in: *Salve. Revue pro teologii a duchovní život* (2021) [v tisku].

²⁰ Srov. at-Tajjib, Ahmad, *Al-Džánib al-naqdí fi falsafat Abí al-Barakát al-Baghdádí. Al-Qáhira: Dár al-Šurúq, 2004.*

²¹ K historii al-Azhar stále užitečná monografie viz Dodge, Bayard, *Al-Azhar: A Millennium of Muslim Learning*, Washington: The Middle East Institute, 1961.

Ahmad at-Tajjib je postava velmi zajímavá a rozhodně stojí za seznámení. Volá po modernizaci islámu, včetně jisté podoby sekularizace, ve které bude uchráněna role náboženství ve společnosti a bude odmítnuta jakákoliv politická kontrola nad věcmi náboženskými.²² Nejenom, že se mnohokrát setkal s papežem Františkem, se kterým ho pojí přátelství, ale pojí ho přátelství i s koptským papežem Tawadrossem II.. Italskému misionáři a velkému znalce súfismu Giuseppe Scattolinovi MCCJ (nar. 1942) zase napsal úvod k jeho obsírné antologii súfijských textů, kde oceňuje Scattolinovu znalost arabského jazyka, hovoří o něm velmi pozitivně, kdy oceňuje jeho znalosti súfismu.²³ I to sekundárně ukazuje na dialogičnost v at-Tajjibově přístupu.

2. Upravený překlad dokumentu o lidském bratrství

Než představíme text samotný, je třeba kriticky říci, že dokument není nijak strukturován. V originálním italském a arabském textu chybí nadpisy a absentuje i číslování odstavců. V originálním vydání (a platí to i pro překlady anglické, čínské, francouzské, německé, polské, portugalské, španělské) je pouze oddělena předmluva (*prefazione - muqaddima*) pro první tři odstavce, a text dokumentu (*documento – al-wathíqa*) pro navazujících 41 odstavců. To značně ztěžuje orientaci, potažmo pochopení textu. Nehledě k těžkostem s odkazováním na dokument.

Německý katolický teolog a islamolog Felix Körner jistou obsahovou strukturu nachází. Vedle úvodu hovoří o horizontech odpovědnosti, o poselství a o konkretizaci. V této jím navržené struktuře se však setkáváme spíše s jeho interpretací, než s objektivním členěním dokumentu samotného.²⁴ Každopádně se jím necháváme inspirovat, toto rozčlenění uijeme také, ale doplníme jej o nadpisy ucelených celků textu. Také jsme se rozhodli pro číslování jednotlivých odstavců, na to navážeme v druhé navazující studii, kde budeme přímo odkazovat na čísla jednotlivých odstavců. Tento návrh struktury a číslování odstavců je toliko pouze pracovní.

2.1 Návrh struktury dokumentu

Vše v hranatých závorkách je námi přidáno k originálnímu textu:

Úvod [odst. 1-3]

Text dokumentu:

[A. Horizonty odpovědnosti

²² Srov. Felix Körner, „Una riflessione sul Documento di Abu Dhabi“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 91.

²³ Srov. Ahmad at-Tajjib, „Tasdír“, in: Džúzíbí Skátúlín - Ahmad Hasan Anwar (eds.), *at-Tadžillíjât ar-rúhíja ff al-islám nusús súfíja ‘abra at-táríh*, al-Qáhira: al-Haj’a al-misríja al-‘ámma li al-kitáb, 2012, s. 7-9.

²⁴ Srov. Felix Körner, „Una riflessione sul Documento di Abu Dhabi“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 90-104 (94-98).

I. Ve jménu koho signatáři mluví, 4-13

II. Metoda signatářů, 14

B. Poselství

III. Na koho se signatáři obracejí a co požadují, 15-16

IV. Příčiny současné krize, 17-20

V. Řešení současné krize, 21-22

VI. Role náboženství, 23-24

C. Konkretizace

VII. Prohlášení o svobodě, právech a dialogu, 25-37

VIII. Příklad signatářů, 38-39

IX. Závěr: Dokument je pozváním, výzvou, svědectvím a symbolem, 40-44]

2.2 Upravený český překlad dokumentu

Dokument o lidském bratrství za světový mír a společné soužití²⁵

Společné prohlášení papeže Františka a vrchního imáma Al-Azharu Ahmada at-Ta-jjiba, ze dne 4. února 2019

Úvod

[1.] Víra vede věřícího k tomu, aby v druhém viděl bratra, kterého třeba podporovat a mít rád. Vírou v Boha, který stvořil veškerenstvo, tvory a všechny lidské bytosti, jež jsou si z Jeho Milosrdenství rovny, je věřící povolán vyjadřovat lidské bratrství, chránit stvoření a veškerenstvo a podporovat každého člověka, zejména slabé a chudé.

[2.] Vycházejí z této transcendentní hodnoty, jsme na různých setkáních, prostoupených atmosférou bratrství a přátelství, sdíleli radosti, smutky i problémy současného světa na úrovni vědeckého a technického pokroku, terapeutických úspěchů,²⁶ digitální éry, masmédií, komunikací; na rovině chudoby, válek a utrpení mnoha bratří a sester v různých částech světa v důsledku závodů ve zbrojení, sociálních nespravedlností, korupce, nerovností, morálního úpadku, terorismu, diskriminace, extrémismu a z mnoha jiných důvodů.

[3.] Z těchto bratrských a upřímných konfrontací, které jsme měli, a ze setkání plných naděje v zářivou budoucnost všech lidí, se zrodil nápad na tento „Dokument o lidském bratrství“. Byl upřímně a seriózně promyšlen, aby byl společným prohlášením naší dobré a poctivé vůle, vybídl všechny lidi, nosící v srdci víru

²⁵ „Documento sulla Fratellanza Umana per la pace mondiale e la convivenza comune – Wathīqat al-uchúwa al-insánija min adžli as-salám al-‘álamij wa-l-‘ajš al-muštarak“.

²⁶ Glaser překládá *terapeutické výdobytky*.

v Boha a víru v lidské bratrství, ke sjednocení a společnému nasazení a stal se průvodcem nových generací směrem ke kultuře vzájemné úcty, v porozumění veliké božské milosti, která všechny lidské bytosti sbratřuje.

Text dokumentu

[A. Horizonty odpovědnosti

I. Ve jménu koho signatáři mluví]

[4.] Ve jménu Boha, který stvořil všechny lidské bytosti rovnými co do práv, povinností a důstojnosti a povolal je, aby žili spolu jako bratři, naplnili zemi a rozšířili na ní hodnoty dobra, lásky a pokoje.

[5.] Ve jménu nevinné lidské duše, které Bůh zakázal zabíjet, když řekl, že kdokoli zabije člověka, jako by zabil lidstvo, a kdokoli by jej zachránil, jako by zachránil celé lidstvo.

[6.] Ve jménu chudých, bědných a marginalizovaných, jimž, jak nakázal Bůh, je třeba pomáhat, což je povinnost, která platí pro všechny a zejména pro každého, kdo je majetný a zámožný.

[7.] Ve jménu sirotků, vdov, lidí uprchlých a vyhnaných ze svých příbytků a svojí vlasti, všech obětí válek, pronásledování a nespravedlností, slabých a těch, kdo žijí ve strachu, válečných zajatců a těch, kdo jsou kdekoli na světě mučeni, bez jakýchkoli rozdílů.

[8.] Ve jménu národů, které ztratily bezpečí, mír a vzájemné soužití, staly se obětmi zmaru, zkázy a válek.

[9.] Ve jménu lidského bratrství, které zahrnuje, sjednocuje a činí rovnými všechny lidi.

[10.] Ve jménu tohoto bratrství drásaného politikami integralismu a rozdělování, systémy bezuzdného zisku a záštiplnými ideologickými tendencemi, jež manipulují činy i osudy lidí.

[11.] Ve jménu svobody, kterou Bůh daroval všem lidským bytostem, jež stvořil svobodnými a svobodou je vyznamenal.

[12.] Ve jménu spravedlnosti a milosrdenství, jež jsou základem vlády a podstatou užitečnosti.²⁷

[13.] Ve jménu všech lidí dobré vůle, přítomných v každém koutu země.

²⁷ Glaser se drží italské *fondamenti della prosperità e cardini della fede* a překládá jako *základy prosperity a stěžeje víry*. V arabském textu však nacházíme *asás al-mulk wa-džawhar as-saláh* s významem *základy vlády a podstata užitečnosti*.

[II. Metoda signatářů]

[14.] Ve jménu Boha a všeho zmíněného prohlašují Al-Azhar aš-Šaríf,²⁸ společně s muslimy Východu a Západu²⁹ – a katolická církev, společně s katolíky Východu a Západu, že přijímají kulturu dialogu jako cestu, spolupráci jako chování a vzájemné poznání jako metodu a kritérium.³⁰

[B. Poselství]

III. Na koho se signatáři obracejí a co požadují]

[15.] My – věřící v Boha, v závěrečné setkání s Ním a v Jeho Soud – vycházejíce ze svojí náboženské a mravní odpovědnosti a prostřednictvím tohoto dokumentu, žádáme od sebe a světových leaderů, tvůrců mezinárodní politiky a světové ekonomiky, aby se vážně zasazovali o šíření kultury tolerance, soužití a pokoje; aby zasáhli co možná nejdříve a zastavili prolévání nevinné krve; aby učinili přítrž válkám, konfliktům, poškozování životního prostředí, kulturnímu a morálnímu úpadku, který prožívá nynější svět.³¹

[16.] Obracíme se k intelektuálům, filosofům, náboženským činitelům, umělcům, pracovníkům médií a kultury ve všech částech světa, aby znovu objevili hodnoty pokoje, spravedlnosti, dobra, krásy, lidského bratrství a společného soužití, aby tak potvrdili důležitost těchto hodnot, jako záchranného kruhu pro všechny,³² a aby se zasadili o rozšíření těchto hodnot mezi lidmi celého světa.³³

[IV. Příčiny současné krize]

[17.] Toto prohlášení, které vychází z hluboké reflexe současné reality, oceňuje její úspěchy a prožívá její bolesti, pohromy a kalamity, pevně věří, že mezi nejdůleži-

²⁸ *Al-Azhar aš-Šaríf* s významem: slovník Al-Azhar. Al-Azhar je jedno z klíčových míst, mešit a učilišť v sunnitském světě.

²⁹ Glaser překládá kostrbatě *Ve jménu Boha a toho všeho prohlašuje Al Azhar al Šaríf s muslimy Východu a Západu*.

³⁰ Klíčová věta dokumentu: *La cultura del dialogo come via; la collaborazione comune come condotta; la conoscenza reciproca come metodo e criterio*. Arabsky: *thaqáfát al-hiwár darban, wa-t-ta'áwun al-muštárik sabílan, wa-t-ta'áruf al-mutabádil nahdžan wa-tariqan*.

³¹ Glaser překládá: *...aby se přičiňovali o rozšíření kultury tolerance, soužití a pokoje a co nejdříve zasáhli, zastavili prolévání nevinné krve a učinili přítrž válkám, konfliktům, poškozování životního prostředí a kulturního a morálního úpadku, který prožívá nynější svět*.

³² Glaser se drží italského *ancora di salvezza* a překládá jako *kotva spásy*. V arabském textu však nacházíme *tawq nadžát* s významem spíše *záchranný kruh*.

³³ Glaser překládá: *...aby znovu objevili hodnoty pokoje, spravedlnosti, dobra, krásy, lidského bratrství a společného soužití, potvrdili tak důležitost těchto hodnot jakožto kotvy spásy pro všechny a snažili se je všude rozšířit*.

tějššími příčinami krize moderního světa je umrtvení³⁴ lidského svědomí a vzdálení se náboženským hodnotám, jakož i nadvláda individualismu a materialistických filosofí, které zbožšťují člověka a kladou světské a materiální hodnoty na místo nejvyšších a transcendentních principů.

[18.] My, ačkoli uznáváme pozitivní kroky, které naše moderní civilizace učinila na poli vědy, technologie, medicíny, průmyslu a blahobytu zejména v rozvinutých zemích, zdůrazňujeme, že spolu s tímto obrovským a cenným historickým pokrokem se oslabila etická pravidla,³⁵ která ovlivňují mezinárodní vztahy, a oslabily se duchovní hodnoty i smysl pro zodpovědnost.³⁶ To všechno přispívá k šíření všeobecného pocitu frustrace, osamocení a beznaděje, mnohé vrhá do víru buď ateistického a agnostického extrémismu nebo náboženského integralismu, slepého extrémismu i fundamentalismu a jiní se poddávají formám závislosti a individuální i kolektivní sebeustrukci.

[19.] Dějiny potvrzují, že náboženský extrémismus, nacionalismus a fanatismus³⁷ vedly ve světě – jak na Západě, tak na Východě – ke vzniku něčeho, co by bylo možno nazvat signály „rozkouskované třetí světové války“, které v různých částech světa a za tragických okolností začaly ukazovat svoji krutou tvář; situace, u nichž není přesně známo kolik obětí, vdov a sirotek vyprodukovaly. Kromě toho existují další oblasti, které se chystají stát dějištěm nových konfliktů, kde se rodí ohniska napětí, kde se hromadí zbraně a munice. A to vše za stavu světa ovládaného nejistotou, zklamáním a strachem z budoucnosti a kontrolovaného krátkozrakými ekonomickými zájmy.

[20.] Tvrdíme také, že silné politické krize, nespravedlnost a nedostatek spravedlivé distribuce přírodních zdrojů, z nichž těží pouze menšina bohatých na úkor většiny národů planety, byly a nadále jsou příčinou enormního množství nemocných, nuzných a mrtvých, vyvolávají vleklé krize, jejichž oběťmi jsou různé země, i navzdory

³⁴ Glaser se drží italského slova *anestetizzata* a překládá jako *znecitlivění*. V arabském textu však nacházíme nezvyklé *taghhib* (od slovesa: *ghajjaba, jughajjibu* – *odnést, odstranit, skrýt, učinit nepřítomným*, přeneseně i: *ležet mrtvý v hrobě, pohřbit*), spojení by se tedy mohlo přeložit i jako *znepřítomnění, omráčení, umrtvení, pohřbení*.

³⁵ Glaser se drží italského slova *deterioramento dell'etica* a překládá spojení jako *etický úpadek*. V arabském textu však nacházíme mírně odlišný akcent: *tarádža'at ma'ahá al-achlâq ad-dábita* s významem spíše *s pokrokem se oslabila etická pravidla*.

³⁶ Glaser překládá: *My, ačkoli uznáváme pozitivní kroky, které naše moderní civilizace učinila na poli vědy, technologie, medicíny, průmyslu a blahobytu zejména v rozvinutých zemích, zdůrazňujeme, že spolu s tímto obrovským a cenným historickým pokrokem, dochází k etickému úpadku, který podmiňuje mezinárodní aktivity, a k oslabení duchovních hodnot a smyslu pro zodpovědnost*.

³⁷ V italské *estremismo religioso e nazionale e l'intolleranza*; Glaser převádí: *náboženský a národní extrémismus a intolerance*. S poněkud odlišným důrazem v arabštině: *at-tatarruf ad-dínij wa al-qawmij wa-t-ta'ssub*; doslova: *náboženský a etnický extrémismus a fanatismus*.

přírodnímu bohatství a zdroji mladých generací, jimiž oplývají. Vůči těmto krizím, které způsobují smrt milionům dětí, z nichž se v důsledku chudoby a hladu staly lidské kostry, kraluje nepřijatelné mezinárodní mlčení.

[V. Řešení současné krize]

[21.] V této souvislosti je zřejmé, jak podstatná je rodina jakožto základní buňka společnosti a lidstva, která přivádí na svět děti, živí je, vychovává a poskytuje jim pevnou morálku a rodinnou ochranu. Napadání instituce rodiny, znevažování nebo pochybování o důležitosti její role, je zlo, které je v naší době jedním z nejnebezpečnějších.

[22.] Dosvědčujeme také důležitost probuzení náboženského cítění a nezbytnost jeho znovuoživení v srdcích nových generací pomocí zdravé výchovy a přilnutí k morálním hodnotám a solidnímu náboženskému učení,³⁸ aby se tak čelilo individualistickým, sobeckým a konfliktním tendencím, slepému radikalismu a extrémismu ve všech jeho formách a projevech.

[VI. Role náboženství]

[23.] Prvním a nejdůležitějším cílem náboženství je věřit v Boha, ctít Jej a zvat³⁹ všechny lidi, aby věřili, že veškerenstvo závisí na Bohu, který mu vládne a je Stvořitelem, jenž nás utvořil Svoji božskou Moudrostí, uděлил a svěřil nám do péče dar života. Nikdo nemá právo tento dar odejmout, ohrožovat či manipulovat podle své libosti, ba dokonce musí všichni tento dar života chránit od jeho početí až k přirozenému skonu. Odsuzujeme proto veškeré činy, které ohrožují život jako genocidy, teroristické útoky, násilné přestěhování, obchod s lidskými orgány, umělý potrat a eutanázii,⁴⁰ i takovou politiku, která to podporuje.

[24.] Dále – pevně – prohlašujeme, že náboženství nikdy nenavádějí k válce, nepodněcují nenávisť, zášť a extrémismus a nevyzývají k násilí či krveprolití. Tyto pohromy jsou výsledkem úchylnosti náboženských nauk, politického zneužívání náboženství a také interpretacemi nábožensky zaměřených lidí, kteří v určitých dějinných úsecích zneužili vlivu náboženského cítění na srdce lidí, aby je přiměli

³⁸ Glaser překládá: ...*přilnutí k morálním hodnotám a správnému náboženskému učení*. V arabštině však je jiné adjektivum, *at-ta'álím ad-dínija al-qawíma*, doslova: *pevné (stálé, solidní) náboženské učení*.

³⁹ Glaser překládá: ...*volat všechny lidi, aby věřili*. V arabštině je zpodstatnělé sloveso *haththa 'alá* (res. *haththu 'alá*) s významem *naléhat, provokovat, vyvolat, zrychlit*.

⁴⁰ V arabštině *wa-má jutlaqu 'alajhi al-mawt (al-lá) rahím*, tedy doslova: [odmítáme] *vše co se nazývá smrtí (ne) milosrdnou*. V arabštině se pro eutanázii vžil termín *al-mawt rahím*, tedy doslova: *smrt, která je milosrdná* (počeštěně pak: *milosrdná smrt*). Arabští editoři chtějí zřejmě zdůraznit „nemorálnost“ eutanázie, proto přidávají negaci *lá*. V češtině jsme ponechali Glaserův překlad, který vychází z italského, kde je termín eutanázie. Ten je uchován i v anglickém, francouzském, německém, španělském, polském i portugalském převodu.

k jednání, jež nemá co do činění s náboženskou pravdou, za účelem realizovat světské a krátkozraké politické a ekonomické cíle. Proto žádáme, aby všichni přestali zacházet s náboženstvími účelově a rozněcovat tak nenávisť, násilí, extrémismus a slepý fanatismus a neužívali už Boží jméno k ospravedlňování vražedných skutků, vyhnanství, terorismu a útlaku. Žádáme o to na základě naší společné víry v Boha, který nestvořil lidi proto, aby se mezi sebou zabíjeli nebo svářili, ba ani proto, aby byli mučeni či ponižováni ve svém životě a své existenci. Všemohoucí Bůh totiž nepotřebuje být někým bráněn a nechce, aby Jeho jméno bylo užíváno k terorizování lidí.⁴¹

[C. Konkretizace

VII. Prohlášení o svobodě, právech a dialogu]

[25.] Tento dokument ve shodě s předchozími mezinárodními dokumenty,⁴² které zdůraznily významnou roli náboženských vyznání pro budování světového míru, potvrzuje následující:

- [26.] Silné přesvědčení, že pravé učení jednotlivých vyznání vybízí k zakotvení v hodnotách míru; k podpoře hodnot vzájemného poznání, lidského bratrství a společného soužití; k opětovnému nastolení moudrosti, spravedlnosti a lásky a k probuzení náboženského citění mezi mladými lidmi s cílem bránit nové generace před nadvládou materialistického smýšlení a před nebezpečím chamtivé politiky bezuzdného zisku a lhostejnosti, založené na zákonu síly a nikoli na síle zákona.

- [27.] Svoboda je právem každého člověka: každý má svobodu vyznání, myšlení, vyjadřování a jednání. Pluralismus i rozdílnost náboženství, barvy pleti, pohlaví, rasy a jazyka jsou výrazem moudrosti božské vůle, s níž Bůh stvořil lidské bytosti. Tato božská Moudrost je počátkem, z něhož je odvozeno právo na svobodu vyznání a svobodu být odlišní. Proto je odsouzeníhodné nutit lidi k přijetí určitého náboženství nebo určité kultury, jakož i vnucovat civilizační styl, který druzí nepřijímají.

- [28.] Spravedlnost založená na milosrdenství je cesta, kterou je třeba se ubírat, aby se dosáhlo důstojného života, na které má právo každá lidská bytost.

- [29.] Dialog, porozumění, šíření kultury tolerance, akceptace druhého a soužití

⁴¹ Další klíčová věta dokumentu: *Infatti Dio, l'Onnipotente, non ha bisogno di essere difeso nessuno e non vuole che il suo nome venga usato per terrorizzare la gente.* Arabsky: *wa-annahu – 'azza wa-džalla – fí ghinan 'amman judáfi 'u 'anhu aw jurhibu al-ácharín bi-smíhi.*

⁴² V anglické, české, francouzské, italské, německé, portugalské, španělské verzi je termín „Mezinárodní Dokumenty“ s majuskulami. Majuskuly vynechává pouze polský překlad. Arabské písmo majuskuly nezná. Žel tyto dokumenty nejsou vyjmenovány, i proto jsme se rozhodli ponechat vše v malých písmenech a důraz zvýraznit jen kurzívou.

mezi lidskými bytostmi by značně přispělo k redukci mnoha ekonomických, sociálních, politických a ekologických problémů, které tíží velkou část lidstva.

- [30.] Dialog mezi věřícími znamená setkávat se v rozsáhlém prostoru společných duchovních, lidských a sociálních hodnot a prodchnout tato setkávání šířením těch nejvznešenějších morálních ctností, ke kterým volají náboženská vyznání; znamená to také vyhnout se neužitečným diskusím.

- [31.] Ochrana míst náboženského kultu – chrámů, kostelů a mešit – je povinností zaručovanou náboženstvími, lidskými hodnotami, zákony a mezinárodními konvencemi. Každý pokus o útok proti místům kultu nebo vyhrožování atentátem, explozemi či demolicemi je úchylnou od náboženského učení, jakož i zřejmým pošlapáním mezinárodního práva.

- [32.] Zavrženíhodný terorismus ohrožující bezpečnost lidí jak na Východě, tak na Západě, na Severu i na Jihu, a šířící paniku, teror a pesimismus, není způsoben náboženstvím - i když ho teroristé užívají - nýbrž je způsoben nahromaděnými, pomýlenými interpretacemi náboženských textů, politikou hladovění, chudnutí, nespravedlností, útisku a arogance; proto je nezbytné přestat podporovat teroristická hnutí penězi, zbraněmi, plány a jejich ospravedlňováním, i mediálním, a považovat toto všechno za mezinárodní zločiny, jež ohrožují bezpečnost a světový mír. Takovýto terorismus je třeba odsoudit ve všech jeho formách a projevech.

- [33.] Pojem občanství se zakládá na rovnosti práv a povinností, pod jejíž záštitou se všichni těší spravedlnosti. Proto je nezbytné zasadit se v našich společnostech o zavedení pojmu plného občanství a odmítnout diskriminační užívání termínu menšina, který s sebou nese zárodky izolace a podřadného postavení, připravuje terén pro nevráživost a nesvornost a odnímá některým občanům dobra náboženských a občanských práv tím, že je diskriminuje.⁴³

- [34.] Vztah mezi Západem a Východem, který je neoddiskutovatelně nezbytný, nemůže být nahrazen, ani přehlížen. Oba se mohou vzájemně obohacovat civilizovaností toho druhého, vzájemnou výměnou a dialogem kultur. Západ by mohl v civilizaci Východu nalézt protilek na některé svoje duchovní a náboženské choroby způsobené nadvládou materialismu. A Východ by mohl v civilizaci Západu najít mnoho prvků, které by mu mohly pomoci oprostít se od slabosti, rozdělení, konfliktu, i vědeckého, technického a kulturního úpadku. Je důležité věnovat pozornost náboženským, kulturním a historickým rozdílům, které jsou podstatnou složkou ve formaci osobnosti, kultury a civilizace Východu; je důležité upevnit vše-

⁴³ Je nezvyklé – o to více důležitější –, aby v náboženském dokumentu autoři odkázali na termín *občanství* (v originálních jazycích *cittadinanza* a *muwátana*). Navíc je tento termín postaven jako alternativa proti kritizovanému termínu menšina.

obecná a společná lidská práva a tak přispět k zaručení důstojného života všech lidí na Východě i na Západě, vyhýbaje se aplikování politiky dvojího metru.

- [35.] Je neodmyslitelně nutné uznat právo ženy na vzdělání, práci a výkon jejich politických práv. Kromě toho je třeba zasadit se o její vysvobození z historických a sociálních tlaků, které odporují principům její víry a její důstojnosti. Je nezbytné ji také chránit před sexuálním vykořisťováním a před jednáním, které s ní zachází jako se zbožím či prostředkem rozkoše či ekonomického zisku. Proto je nutné přestat se všemi nelidskými praktikami a nekultivovanými zvyky, které ponižují důstojnost žen, a snažit se změnit zákony, jež brání ženám plně uplatňovat jejich vlastní práva.

- [36.] Ochrana základních práv dětí na růst v rodinném prostředí, na výživu, na vzdělání a péči je povinností rodiny i společnosti. Tato práva musejí být zaručena a chráněna, aby nechyběla a nebyla upírána žádnému dítěti nikde na světě. Je třeba odsoudit jakoukoliv praxi, která porušuje důstojnost dětí nebo jejich práva.⁴⁴ Rovněž je důležité být ostražití před riziky, jimž jsou děti vystaveny zejména v digitálním prostředí, a považovat za zločin obchodování s jejich nevinností jakékoli zneuctění jejich dětství.

- [37.] Ochrana práv starých, slabých, postižených a utiskovaných lidí je náboženským i sociálním požadavkem a má být zaručena a ošetřena přísnou legislativou i aplikací příslušných mezinárodních konvencí.

[VIII. Příslib signatářů]

[38.] Za tím účelem katolická církev a al-Azhar touto vzájemnou spoluprací oznamují a slibují, že budou předávat tento dokument představitelům, vlivným leaderům, náboženským osobnostem celého světa, kompetentním regionálním a mezinárodním organizacím, organizacím občanské společnosti, náboženským institucím i myslitelům; a usilovat o šíření principů této deklarace na všech regionálních i mezinárodních úrovních ve snaze pobídnout k jejich uplatnění v politice, rozhodnutích, legislativních textech, studijních programech a v informačních materiálech.

[39.] Al-Azhar a katolická církev požadují, aby se tento dokument stal předmětem studia a reflexe ve všech školách, univerzitách, vzdělávacích a výchovných institutech s cílem přispět k utváření nových generací, přinášejících dobro a pokoj a bránících všude právo utiskovaných a posledních.

⁴⁴ Právě ukončenou větu Milan Glaser opomenul. V originálních jazycích zní: *Occorre condannare qualsiasi pratica che violi la dignità dei bambini o i loro diritti.* - *wa-an tudána annahu mumárisatin tanálu min karámatihim aw tudžilu bi-huqúqihim.*

[IX. Závěr: Dokument je pozváním, výzvou, svědectvím a symbolem]

[40.] Závěrem doufáme, že tato deklarace bude pozváním ke smíření a bratrství mezi všemi věřícími, ba i mezi věřícími a nevěřícími, a mezi všemi lidmi dobré vůle;

[41.] bude výzvou každému živému svědomí, odporující scestnému násilí a slepému extrémismu; výzvou tomu, kdo si váží hodnot tolerance a bratrství, prosazovaných a podporovaných náboženstvími;

[42.] bude svědectvím velikosti víry v Boha, který sjednocuje rozdělená srdce a pozvedá lidského ducha;

[43.] bude symbolem objetí Východu a Západu, Severu a Jihu a všech, kdo věří, že Bůh nás stvořil, abychom se poznali, spolupracovali mezi sebou a žili jako bratři, kteří se mají rádi.

[44.] V to doufáme a snažíme se uskutečňovat, abychom dosáhli všeobecného pokoje, z něhož se v tomto životě budou těšit všichni lidé.

Abú Zabí, 4. února 2019

Jeho Svatost papež František a šejch al-Azharu aš-Šaríf Ahmad at-Tajjib

3. Praktická naplnění tohoto dokumentu

Pozorný čtenář si jistě všiml, že dokument je adresován mj. politikům, světovým leadrům, ale i náboženským představitelům, umělcům (apod., viz odst. 14-15). Italský teolog z Gregoriánské univerzity v Římě Laurent Basanese si právě tohoto aspektu všimá a považuje jej za klíčový.⁴⁵ Dokument totiž není jen teoretickým proslovem dvou náboženských intelektuálů, ale snaží se být veskrze praktický a určený k aplikaci.

Nakolik je to projekt povedený, naivní či vágní a nedomyšlený si všimneme v navazující studii. Nyní si krátce představíme několik praktických naplnění tohoto dokumentu, který již tím dokazuje, že o něm a o jeho plodech budeme slyšet ještě dlouho.

- a) Na konci února 2019, tedy necelý měsíc po podepsání dokumentu, byla v Abú Zabí založena nadace *Zayed International Fund for Co-Existence*. Nadace, která se snaží financovat výukové programy se zaměřením na vzdělanost. V rámci těchto snah se nadace pokouší implementovat do výukových programů témata, jako pluralismus a bratrství.
- b) Poslední březnové dny roku 2019 se v Mekce konalo plenární zasedání Mus-

⁴⁵ Srov. Laurent Basanese, „La ricezione del Documento sulla Fratellanza“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 105-114.

lim World League při kterém se mimo jiné schválil dokument *The charter of Makkah (Wathíqat Makka al-Mukarrama)*. Zde se ve třiceti bodech autoři snaží vytvořit islámský soubor zásad, které brojí proti extrémismu, podtrhují Bohem chtěnou náboženskou a kulturní rozmanitost a zasazují se o právní předpisy proti jakékoliv formě nenávisti a násilí. Charta byla schválena všemi zdejšími muslimskými vůdci ze 139 zemí a podepsána byla přibližně 1200 významnými muslimskými osobnostmi. Z textu uvádíme např.: „1. *Všichni lidé, bez ohledu na etnicitu, rasu či národnost, jsou si pod Bohem rovni... 3. Rozdílnosti mezi lidmi v jejich víře, kultuře a přirozenosti jsou částí Boží vůle a moudrosti. 4. Náboženská a kulturní diverzita nikdy nesmí ospravedlňovat násilí....*“⁴⁶

- c) 9. června 2019 pak byla v Abú Zabí podepsána deklarace *Fraternity for Knowledge and Cooperation*. Tu podepsalo na 22 islámských intelektuálů z celého světa, kde se výslovně přihlašují k dokumentu o lidském bratrství. Mezi signatáři je např. generální sekretář *World Muslim Communities Council* Muhammad Bechari, bývalý nejvyšší muftí Bosny Mustafa Cerić, prezident italské muslimské společnosti *Comunità Religiosa Islamica Italiana* Yahya Pallavicini, anglický konvertita a zakladatel *Zaytuna College* Hamza Yusuf Hanson, či pakistánský velký imám Bádišáhovy mešity v Láhauru šejch Syed Muhammad Abdul Khabir Azad, a další.

Jejich výzva se týká zvláště spolupráce mezi muslimy a křesťany. V prohlášení uvádějí: „*Důraz bude kladen na tematické regionální vzdělávací kurzy vzájemného poznávání, které propojí pochopení náboženských pramenů se současným vývojem sociálních kontextů. Náš úkol chce zahrnovat různé prestižní islámské a křesťanské mezinárodní instituce... jsme rádi, že můžeme zahájit komunikační platformu, na které lze sdílet projekty, výzkumy a zkušenosti mezi křesťany a muslimy zahrnující společného ducha stanoveného deklarací z Abú Zabí, konkrétně s důrazem v bratrství a kultuře dialogu.*“⁴⁷

K oběma předcházejícím bodům je dobré upozornit, že slova papeže Františka jsou velmi ceněná i u muslimů.⁴⁸ Nejenom podpis Ahmada at-Tajjiba, ale i morální kredit papeže Františka stojí za pozitivními reakcemi muslimského světa na dokument o lidském bratrství.

⁴⁶ Srov. <https://www.themwl.org/en/chartermakkah>.

⁴⁷ Srov. <https://www.christians-muslims.com/document>.

⁴⁸ „L'insegnamento del Papa sull'islam gli ha dato una grande credibilità tra i musulmani, soprattutto tra quelli che lavorano nel campo del dialogo, ma anche tra tutti quelli che si sono sentiti offesi e umiliati dalla confusione creata dal terrorismo e sfruttata dalle destre populiste in tutto il mondo.“ in: Adnane Mokrani, „Le promesse della fraellanza: una visione per una nuova umanità,“ in: Adnane Mokrani - Brunetto Salvarani, *Dell'umana fratellanza e altri dubbi*, Milano: Edizioni Terra Santa, 2021, s. 19-61 (27).

- d) Dne 19. srpna 2019 pak byla založena *High Committee for Human Fraternity*, jejímž sekretářem se stal egyptský právník Mohamed Mahmoud Abdel Salam, který se podílel i na samotném dokumentu. Tato rada si klade za svůj úkol prosazovat body dokumentu o lidském bratrství. Jejímí členy jsou židé i křesťané. Zmíňme např. Yoannise Lahzi Gaida papežova osobního sekretáře, nebo kardinála Miguele Ángel Ayuso Guixota současného prefekt papežské rady pro mezináboženský dialog. Rada se poprvé sešlo 11. září 2019, tedy přesně 18 let po útocích na World Trade Center v New Yorku. Dne 5. prosince 2019 se rada opět sešla v New Yorku, když se setkala s generálním tajemníkem OSN António Guterresem. Vedle předání dokumentu a tématizování lidského bratrství, došlo i k pronesení oficiální žádosti o vyhlášení mezinárodního dne lidského bratrství. OSN to schválila a 4. únor je takto slaven od roku 2020.
- e) Židé se pak sešli dne 8. listopadu 2019 na Gregoriánské univerzitě v Římě, kde proběhla konference *Human Fraternity: A Jewish Reflection for a Common Existence*. Prezident Světového židovského kongresu (*World Jewish Congress*) Ronald S. Lauder řekl, že hluboce souzní s dokumentem o lidském bratrství a sdílí jeho hodnoty a myšlenky.⁴⁹
- f) V prosinci 2019 se vznikla také z iniciativy šejcha 'Abdulláha ibn Bajji *Charter of the New Alliance of Virtue*.⁵⁰ Tu podepsala řada muslimských duchovních, ale i řada představitelů dalších monoteistických i jiných náboženství v prosinci 2019. V chartě chtějí navázat nejen na celou řadu podobně laděných muslimských deklamací z minulosti: připomíná *Hilf al-fudúl* (Liga čestných), což bylo určité mekkánské seskupení za účelem zachování poctivého jednání při obchodu, jejímž členem byl Muhammad kolem 590, tedy v době kdy mu ještě nebylo adresováno zjevení.⁵¹ Tato charta se dále odvolává na *Amman message* (listopad 2004),⁵² na otevřený dopis muslimů nejen papeži Benediktovi XVI. *A Common Word* (říjen 2007),⁵³ na *Marrakesh declaration* (leden 2016) a na washingtonskou výzvu *Aliance of Virtue* (někdy zvána *Washington declaration*

⁴⁹ Srov. Ronald S. Lauder, „«Lectio magistralis» del presidente del Congresso Ebraico Mondiale, Ronald S. Lauder, Pontificia Università Gregoriana, 9 ottobre 2019“, in: *Fratellanza. Gli scritti della Civiltà Cattolica* (Collana: Accenti 11), Roma: La Civiltà Cattolica, 2020, s. 203-207.

⁵⁰ Srov. <http://allianceofvirtues.com/>.

⁵¹ Srov. *As-Síra an-nabawíja li-Ibn Hišám* (Mustafá as-Saqqá, Ibráhím al-Ibjárí, 'Abd al-Hafíz Šalabí, eds.), Bajrút: Dár al-kutub al-'ilmíja, 2001, s. 111-118. Český krátc: Ivan Hrbek – Karel Petráček, *Muhammad*, Praha: Orbis, 1967, s. 32-33.

⁵² Srov. <https://ammanmessage.com/>.

⁵³ Srov. Jarosław Pastuszak, Jaroslav Franc, „A Common Word - Rovné slovo pro vás i pro nás. Úvod do dokumentu a poznámky překladatele,“ in: *Studia theologica* 10, no. 3 (2008) s. 64-87. Vynikající webové stránky viz <https://www.acommonword.com/>.

about Alliance of Virtue - únor 2018).⁵⁴ Tento dokument se také – pro některé překvapivě – odkazuje na *Všeobecnou deklaraci lidských práv*, a výslovně se odvolává také na dokument o lidském bratrství.

- g) Obsah dokumentu také řešil studijní den 25. února 2020, kdy se na římské Gregoriánské univerzitě sešlo mnoho příslušníků různých náboženství, aby se společně zamyslelo nad obsahem dokumentu o lidském bratrství. Součástí, nebyla jen reflexe obsahu dokumentu. Byla zde přítomna, i celá řada odborníků na jiná náboženství a na náboženskou pedagogiku a didaktiku. Společně se zabývali metodami, jak učit o lidském bratrství v jiných kulturách. Řešily se tak často i velmi teoretické, ale většinou velmi praktické otázky o judaismu, afrických kmenových náboženstvích, tematizoval se pohled hinduismu i buddhismu.⁵⁵
- h) V Abú Zabí z podmětu dokumentu o lidském bratrství vzniká společné modlitební místo všech tří monoteistických náboženství tzv. *Abrahamic Family House*. Mělo by jít o kostel, synagogu a mešitu postavené v podobném architektonickém stylu podle návrhu ghansko-anglického architekta *David Adjaye* a jeho spolupracovníků. Jemné architektonické detaily na každé stavbě zvýrazní svébytnost té které monoteistické tradice. Také by se zde měl postavit rozsáhlý hinduistický chrám s kulturním centrem v upomínce na setkání papeže a velkého imáma.

Závěr

Tato studie si dala za úkol, představit čtenářům dokument *O lidském bratrství*. Představili jsme jej v kontextu jeho vzniku a představili jsme i jeho signatáře. Poté jsme se pokusili celý text dokumentu předložit v ucelené a námi navržené formální úpravě s celou řadou poznámek a lexikografických vysvětlení. Ve třetí části jsme předložili heslovitý seznam několika praktických naplnování tohoto dokumentu.

Právě tento třetí bod ukazuje na jednu důležitou skutečnost: dokument nebyl jen výkřikem humanity dvou intelektuálů. Dokument o lidském bratrství dokáže podněcovat celou řadu rozdílných organizací – včetně těch muslimských – k zásadním prohlášení. Jakousi červenou nití je uznání rovnosti všech lidí a odmítání veškerých druhů násilí, včetně toho nábožensky motivovaného: „*Všemohoucí*

⁵⁴ Srov. <http://www.marrakeshdeclaration.org/>. <https://www.acommonword.com/> - český překlad a představení viz Jarosław Pastuszak, Jaroslav Franc, „A Common Word - Rovné slovo pro vás i pro nás. Úvod do dokumentu a poznámky překladatele,“ in: *Studia theologica* 10, no. 3 (2008) s. 64-87; <http://www.marrakeshdeclaration.org/>.

⁵⁵ Závěrečný sborník některé příspěvky otiskl: Laurent Basanese (ed.), *Educare a un'umanità più fraterna: il contributo delle religioni*, Roma: Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2020.

Bůh totiž nepotřebuje být někým bráněn a nechce, aby Jeho jméno bylo užíváno k terorizování lidí.“ (24)

V navazující studii si chceme všimnout sporných momentů dokumentu, snad i přílišné naivity, ale také velmi důležitých postřehů a inspirací, které dokument nabízí. Již nyní připomeneme některé klíčové myšlenky o lidské jednotě (viz 1, 4), o sociální a ekonomické nespravedlnosti na světě (viz 20), o roli občanství pro budoucnost poklidného soužití dvou a více náboženství v jednom státě (viz 33), o důležitosti rovnoprávnosti a ochrany žen (viz 35), o ochraně dětí před vším zlem (viz 36).

V české kotlině se o dokumentu prozatím téměř nemluví, na světové úrovni dochází k praktickému uplatňování jeho závěrů. Snad je tato studie jednou z těch v češtině prvních vlaštovek oznamujících recepci dokumentu i u nás.

Tato studie vznikla v rámci plnění programu rozvoje vědních oborů na UK HTF, Právní a společenské aspekty migrace a problémy postavení menšin (Progres Q05) v roce 2021.